DOI: [10.32702/2307-2156-2021.2.34](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.34)

УДК 351:82

Л. П. Івашина,
к. держ. упр., старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту,
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
ORCID ID: 0000-0002-5518-9889

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

L. Ivashyna
PhD in Public Administration,
Senior Lecturer of the Department of of Pedagogy, Special education and Management,
Public Institution Sumy Regional institute of postgraduate pedagogical education

COMPARATIVE ANALYSIS OF FOREIGN AND UKRAINIAN EXPERIENCE OF PUBLIC REGULATION OF RURAL GREEN TOURISM DEVELOPMENT

У статті проаналізовано зарубіжний та український досвід розвитку сільського зеленого туризму, розкрито провідну роль публічного регулювання у даному процесі, визначено значення зарубіжного досвіду для України. Автором виокремлені спільні та відмінні риси публічного регулювання у розвитку сільського зеленого туризму в зарубіжних країнах та Україні. Автором удосконалено визначення терміну «сільський зелений туризм», розроблено комплекс завдань, які необхідно виконувати для забезпечення розвитку сільського зеленого туризму. Виявлено особливості державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму та з'ясовані проблеми і протиріччя; досліджено організаційно-економічні аспекти державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму; проаналізовано досвід державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму східноєвропейських та західноєвропейських країни та визначено напрями застосування їх досвіду в Україні.

The article analyzes foreign and Ukrainian experience of rural green tourism development, reveals the leading role of public regulation of the above mentioned process and identifies significance of foreign experience for Ukraine. The author distinguishes common and different features of public regulation of rural green tourism development in foreign countries and in Ukraine.

The author has improved the definition of "rural green tourism", developed a set of tasks to be performed for the development of green tourism. Peculiarities of state regulation of rural green tourism development are revealed, as well as problems and contradictions are investigated; the organizational and economic aspects of state regulation of rural green tourism development are substantiated; the experience of state regulation of rural green tourism development in Eastern and Western Europe is analyzed and the ways of improvement and directions of using their experience in Ukraine are determined.

The article is devoted to solving the scientific problem of developing theoretical foundations and substantiating ways to improve state regulation of rural green tourism, and the works of Ukrainian

and foreign scientists in the field of state regulation became the theoretical basis for rural green tourism.

For more effective development of rural green tourism in Ukraine, the experience of its state regulation in other countries should be taken into account. The author analyzes the foreign experience of state regulation of rural green tourism development related to the study of rural green tourism and current general trends in different countries, characteristics of its structure, subjects, programs of rural green tourism development and their implementation and the availability of legislation. The author emphasizes the need to pay attention to the way of solving the problems of division of jurisdiction between public authorities and local governments in foreign countries, studying funding sources, the availability of legislation, identifying common and distinctive features of foreign countries and in Ukraine.

Ключові слова: зарубіжний досвід; сільський зелений туризм; публічне регулювання; туристичні послуги; категоризація; Європейська федерація сільського туризму.

Keywords: foreign experience; rural green tourism; public regulation; tourism services; categorization; European federation of rural tourism.

Постановка проблеми. В умовах децентралізації, що відбувається в Україні, питання публічного регулювання стосується різних галузей економіки та управління в цілому та розвитку сільського зеленого туризму зокрема. Для більш результативного розвитку сільського зеленого туризму в Україні необхідно враховувати досвід його публічного регулювання в інших країнах. Аналіз зарубіжного досвіду публічного регулювання розвитком сільського зеленого туризму пов'язаний із розглядом особливостей організації сільського зеленого туризму і сучасних загальних тенденцій у різних країнах світу, характеристикою структури, суб'єктів, програм розвитку сільського зеленого туризму та їх реалізації, наявністю законодавчої бази. Необхідно звернути увагу на те як у зарубіжних країнах вирішуються проблеми розмежування повноважень між державними органами та регіонами, розглянути джерела фінансування, наявність законодавчої бази, визначити спільні та відмінні риси зарубіжних країн та України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблеми європейського досвіду організації сільського зеленого туризму аналізуються в працях українських вчених М.І. Бекти, В.П. Васильєва, А.О. Гордіяна, П.А. Горішевського, А.М. Железняка, Ю.В. Зінька, Т.О. Коберніченка, Л.І. Опельда, М.Й. Рутинського, С.А. Хоміча, проблеми правового регулювання у розвитку сільського зеленого туризму в Україні і зарубіжних країнах досліджували українські науковці С.С. Кравцов, Т.Ю. Лужанська, С.С. Махлинець, Л.П. Могильник Л.І. Тебляшкіна, окремі аспекти сільського зеленого туризму у деяких країнах європейського союзу досліджував вчений Н.Є.Кудла.

Проте не вирішеною залишається проблема публічного регулювання розвитком сільського зеленого туризму у порівняльному аспекті зарубіжного та українського досвіду.

Метою статті є порівняльний аналіз зарубіжного та українського досвіду публічного регулювання розвитком сільського зеленого туризму.

Виклад основного матеріалу. Сільський зелений туризм – популярний різновид відпочинку в розвинених європейських країнах. Рівень та якість послуг іноземних гостинних садиб значно мірою вирізняється від українських аналогів. Зупинімося детальніше на організації сільського зеленого туризму країн Європи, що об'єдналися в Європейську федерацію сільського туризму «EuroGites»[1]. Основні цілі цієї організації: сприяння розвитку сільського зеленого туризму та цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму. До того ж ця організація характеризується можливістю надання туристичних послуг 35 професійними організаціями з 27 країн світу у більш ніж 100 тисяч місць відпочинку. Країнами учасниками є: Австрія, Білорусія, Бельгія, Боснія-Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Естонія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Ізраїль, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Сербія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Великобританія, Швейцарія.

Як прописано у Європейській федерації сільського зеленого туризму, «сільський туризм в Європі базується на „трьох китах”:

- агротуризм – діяльність на базі діючих агротуристичних ферм в сільських територіях;
- сільський туризм – відпочинок в гостинних (зелених) садибах;
- туризм в сільських територіях – сільських готелях.

Основні туристичні послуги сільського (зеленого) туризму, згідно даної федерації, є гастрономія, розміщення (послуги ночівлі), активний туризм, мальовничі краєвиди, пейзажі, історична спадщина, культура, події, тощо [1]. В більшості європейських країн функціонує система категоризації, тобто визначення рівня матеріально-технічного оснащення, якості обслуговування закладів сільського зеленого туризму.

В контексті особливостей організації сільського зеленого туризму зарубіжних країн і порівняння їх з Україною, розглянемо питання публічного регулювання у розвитку сільського зеленого туризму.

Сільський зелений туризм Австрії характеризується відпочинком на фермі, вигоні худоби, збиранням трав, чистим повітрям і екологічно чистими продуктами харчування. Найкращі ферми входять у мережу гостинних ферм і позначаються спеціальними емблемами "Urlaub am Bauernhof" (Welcome on the Farm). Вони займаються переважно маркетинговою діяльністю, популяризацією відпочинку, контролюють якість продуктів, проводять навчання та створюють базу даних потенційних відвідувачів. Як стверджує український вчений Кудла Н.С., «австрійський досвід розвитку сільського туризму може бути корисним для України, оскільки обидві країни мають достатньо схожих ознак, а саме:

- 50% селян працюють сезонно;
- близько 50% сільських господарств за площею менше 5 га;
- сільськогосподарська продукція призначена для власного споживання і прямих продажів;
- доходи від ведення селянського господарства є низькими [5].

Розглянемо особливості розвитку сільського зеленого туризму Німеччини. За даними українських науковців Коберніченка Т.О., Горішевського П.А., Васильєва В.П., Зінька Ю.В., «сільський зелений туризм у Німеччині активно розвивається з 1991 року XX ст., коли утворилася асоціація «Відпочинок на фермі», яка почала активно пропагувати сільський зелений туризм, зокрема у Баварії» [4]. Її завданнями є виявлення привабливих туристичних об'єктів, розповсюдження їх на туристичному ринку шляхом проведення навчання, участі у міжнародних ярмарках та торгових шоу. Особливістю розвитку сільського зеленого туризму у Німеччині є функціонування п'яти видів об'єктів розміщення, які надають туристичні послуги, а саме:

- модель А — кімнати для винаймання (Vermieten von Zimmern), де власник селянського господарства виконує обов'язки орендаря;
- модель В — гостьові кімнати (Gästerzimmer mit Einrichtungen für Gäste), де власник селянського господарства може надавати послуги з харчування;
- модель С — "відпустка у селянському господарстві" (Urlaub auf dem Bauernhof) з оплатою харчування (ця модель відповідає поняттю "агротуризм");
- модель D — "гість у селянському господарстві" (Gäste auf dem Bauernhof), коли господар пропонує лише спеціальні послуги і, співпрацюючи з іншими суб'єктами ринку, створює туристичний продукт;
- модель Е — "послуги для гостей у селянському господарстві" (Dienstleistungen für Gäste auf dem Bauernhof) [10].

Також характерною особливістю є те, що у Німеччині взагалі не існує закону чи законодавчого документу про сільський зелений туризм. Законодавчі акти у сфері сільського зеленого туризму зосереджені лише на деяких аспектах регулювання, а саме: підприємницька чи підсобне господарство, що розмежовується при оподаткуванні. При наданні до 8 місць для розміщення діяльність селянського господарства вважають підсобною, а більше 8 місць — підприємницькою. Таким чином, у Німеччині публічне регулювання сільського зеленого туризму забезпечується органами місцевого самоврядування через реалізацію загально державних нормативних актів.

Розглянувши особливості розвитку сільського туризму Німеччини, необхідно звернути увагу на досвід Франції щодо надання туристичних послуг на селі. У 1955 р. була створена перша організація, що займалася наданням туристичних послуг на селі — "Національна федерація квартир у Франції" (Federation Nationale des Gites de France) [15].

Ця організація координує розвиток сільського туризму в країні і надає відповідний знак якості селянським господарствам. Символом цього знаку є колоски, кількість яких визначає категорію, найважливішими критеріями якої є:

- розташування господарства та умови оточення;
- якість житлових кімнат, меблів, оснащення.

Бюджет Федерації складається з оплати членських внесків (70%), урядових дотацій (5%), власної діяльності (25%). Важливою умовою агротуристичної діяльності у Франції є обов'язкове навчання всіх селян, які хочуть надавати туристичні послуги. Сільський туризм у Франції ґрунтується на п'ятих правилах:

- 1) якість житла (комфорт, чистота, простір, періодичний контроль);
- 2) якість гостинності (родинне і сердечне прийняття);
- 3) якість оточення (тиша, чистота у господарстві та околиці);
- 4) лояльність бізнесу (однозначна і чітка інформація, стабільні ціни та умови);
- 5) солідарність (співпраця членів однієї організації з органами державної влади, посередниками, наприклад, туристичними агенціями) [15].

Характерною особливістю розвитку сільського зеленого туризму у Франції є їх вузька спеціалізація власників садиб, при цьому одні власники пропонують туристам розміщення, інші — харчування або туристичні послуги, а ще інші продукти з власного господарства тощо. Отже, розвитку сільського зеленого туризму у Франції сприяють різноманітні механізми публічного регулювання, починаючи зі створення організації, що займається наданням туристичних послуг на селі, через спеціальне навчання селян до правової регламентації даної діяльності органами державної влади.

Серйозну конкуренцію Франції на ринку туристичних послуг європейських країн складає Іспанія. Щорічно послугами сільського туризму Іспанії користується близько 1,2 млн. осіб. З одного боку у Європі лідерами за обсягами розвитку індустрії сільського туризму вважається Франція та Іспанія, а з іншого не відстає від них і Італія, оскільки акцентує увагу гостей на історичних традиціях сільського відпочинку у горах і передгір'ях Альп та уздовж смуги першокласного морського узбережжя. Агротуризм в Італії від самого виникнення почав розглядатися сільським населенням як основна форма підприємницької зайнятості. Тому в цій країні агротуристичний бізнес тісно переплетений з курортним. Вагомим чинником розвитку сільського зеленого туризму є виникнення спеціальних готелів у сільській місцевості біля монастирів. Незважаючи на те, що послуги сільського відпочинку в Італії майже вдвічі вищі, ніж в Іспанії чи Франції, ними щорічно користуються до 2 млн. осіб (з них 78% італійці). Щорічно прибуток від сільського зеленого туризму становить 350 млн. доларів [9].

З усіх закордонних країн для України найбільше значення має досвід Польщі. Розвиток сільського зеленого туризму в Польщі розпочався у 90-ті роки XX століття. У Польщі селян, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму, вважають господарем, який, згідно із законодавством, звільняється від податку на доходи фізичних осіб. Господарі, на відміну від підприємців, звільнені від обов'язку реєстрації своєї діяльності в органах місцевої влади. Законодавство не передбачає спеціальних санітарних вимог до персоналу, яке залучається до діяльності по сільському зеленому туризмі. Спеціальними нормативними актами відповідальність сторін при здійсненні діяльності у сфері сільського туризму не регулюється [11].

Подібно до Польського законодавства відбувається правове регулювання сільського зеленого туризму і в Угорщині. Законодавство Угорщини також не містить спеціальне визначення сільського зеленого туризму. В Угорщині традиційно вживаються словосполучення: "сільська хутірська гостинність", "сільський туризм" тощо. Відповідно до угорського законодавства особисті доходи, отримані від використання для відпочинку власного житла, розташованого на сільській території не підлягають оподаткуванню. В Угорщині передбачено спеціальні пільги для селянських господарств, які надають послуги із сільського зеленого туризму у слаборозвинутих регіонах.

Відмінність публічного регулювання у розвитку сільського зеленого туризму Швеції характеризується досконалістю професійного самоврядування населення. Прийом відпочиваючих у сільській місцевості господарями сільських садиб здійснюється у відповідності до державної програми "Сільська гостинність" [9]. Важливу роль у аналізі публічного регулювання туристичної галузі відіграють думки науковця С.С.Кравцова щодо державного правового регулювання, спрямованого на дотримання законодавства у сфері охорони довкілля, захисту прав споживачів послуг, а також оподаткування країн Західної Європи, а саме: Польщі, Угорщини і Швеції. Як зазначає науковець, «у цих країнах правові державні гарантії спрямовані на організаційно-правове закріплення соціального аспекту діяльності у сфері сільського зеленого туризму за допомогою встановлення спеціальних пільгових умов для власників агросадиб [3]. В Україні туристична діяльність власників агросадиб підтримується державою, оскільки є суспільно необхідною, і наразі не може ефективно здійснюватися на загальних засадах унаслідок слабкорозвинутої інфраструктури села. Тому автор робить логічний висновок про те, що державне регулювання сільського зеленого туризму має розглядатися як «сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади і місцевого самоврядування на діяльність суб'єктів господарювання щодо формування і підтримки агротуристичної діяльності, створення туристичної інфраструктури, організації відпочинку та вільного часу населення країни, а також підготовки кадрів для підтримки якості послуг [3].

Обов'язковою умовою розвитку сільського зеленого туризму є набуття легітимного права здійснювати діяльність у зазначеній сфері. У Словаччині для розвитку сільського зеленого туризму функціонує Європейсько-словацька спілка агротуризму та туризму (EZAT), заснована у 2008 р. як неполітичне недержавне об'єднання фізичних та юридичних осіб, які працюють у сільській місцевості. Спілка представляє інтереси підприємців у сфері туризму, захисту й розвитку історичної та культурної спадщини, збереження довкілля. Члени організації надають консультативну допомогу підприємцям, організовують тренінги і семінари, забезпечують участь у виставках, ярмарках та інших рекламних заходах, співпрацюють з міжнародними об'єднаннями у сфері сільського туризму, ведуть базу даних закладів сільського розміщення, забезпечуючи ефективну конкуренцію на туристичному ринку [13].

Держава підтримує сільський туризм як альтернативу розвитку сільських територій задля збереження багатофункціональності словацького села, створює фінансові й організаційні умови для дотримання принципів його сталого розвитку.

У цьому контексті, на наш погляд, слід зупинитися на розгляді розвитку сільського зеленого туризму Білорусії. Як зазначають українські науковці М. Бекта А.М. Железняк, С.А. Хоміч, у Республіці Білорусь «сільський зелений туризм розглядають як одну з найважливіших складових національного туристичного комплексу. До основних завдань його розвитку належать [2]:

- створення нового ринку туристичних послуг у сільській місцевості та умов для пріоритетного розвитку внутрішнього і в'їзного туризму, забезпечення збільшення туристичних потоків;

- формування інфраструктури агроекотуризму завдяки малому і середньому підприємництву, створення нових робочих місць у сільській місцевості, залучення громадян у нову сферу діяльності — надання туристичних послуг;

— забезпечення взаємодії регіональних адміністрацій і неурядових організацій для динамічного розвитку еколого-орієнтованих форм і видів туризму;

— розроблення інформаційної бази даних інвестиційних проектів у сфері сільського туризму, визначення стратегічних напрямів для державних і приватних інвестицій;

З 2005 року Білорусь стала членом Європейського екологічного центру й сільського туризму (European Centre for Ecological and Agricultural Tourism — ECEAT). Функції національного координатора виконує громадське об'єднання "Відпочинок у селі". Членство у цій організації дасть можливість білоруським селянам наблизитися до світових стандартів сільського зеленого туризму, брати участь у міжнародних проектах й подавати свої пропозиції до європейських туристичних каталогів.

У Румунії інтереси власників туристичних селянських господарств представляє Національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму ЛМТЯЕС, заснована у 1994 р. і налічує 30 філій. Її виконавча структура складається з Ради директорів, виконавчої ради і департаментів (маркетингу, бронювання, спеціальних програм). Аналіз житлового фонду для потреб сільського туризму засвідчив, що 85% будинків було зведено до того, як їх господарі почали приймати туристів; 15% — це будинки, які збудовані спеціально для надання послуг із розміщення і харчування. Щодо операторів сільського туризму, то 90% з них — місцеві жителі й 10% ті, хто приїхали з великих міст. За географією функціонування 80% місць розміщення розташовано у гірських районах, з них 85% у селах, 5% у невеликих містах, 10% у приміській зоні [14].

Цікавим для України можуть бути європейські традиції й цінності відпочинку на селі у Великобританії. Система регіональної організації туризму Великобританії виникла в 1969 році з прийняттям Закону про розвиток туризму. Англійський туризм має всесезонний характер: дуже популярно проводити у цій країні не тільки літні канікули, а ще й зустрічати Різдво. У Великобританії існує Національна організація сільського туризму та агротуризму, яка забезпечує акредитацію осель [7]. Об'єднання англійських фермерів, з метою узагальнення більш різноманітних послуг в своїх будинках, спонукало підвищення популярності сільського зеленого туризму.

Варто відзначити, що рівень розвитку сільського зеленого туризму визначається наявністю комфортабельних умов існування сільських садиб, яким присвоюється певна категорія, яка в різних країнах вимірюється певними символами. Так, у Швеції рівень якості надання туристичних послуг визначається за допомогою символу пшеничного колоска, що означає рівень сервісу, що відповідає стандартам EuroGites. П'ять колосків пшениці означає найвищий рівень сервісу. У Греції сільським туризмом займаються до третини всіх сільських громад, причиною такого масового залучення до розвитку сільського зеленого туризму став кризовий стан аграрної галузі в країні. Рівень якості сільських садиб Греції визначається за допомогою квіток соняшника від одного до чотирьох. В Іспанії сільським готелям рівень категоризації присвоюється за допомогою тюльпанів від одного до чотирьох. Максимальна категорія сільських садиб Польщі відповідає трьом сонечкам. Якість місць розміщення туристів у Румунії гарантується системою стандартів, яка складається з п'ятьох рівнів. Знаком якості було обрано ромашку. Відповідність присвоєння категорії кожній садибі в кожній країні контролюється державою [1].

Вартим є вивчення зарубіжного досвіду європейських сусідів України, таких як Угорщина, Румунія, Польща. В Україні, базуючись на польському досвіді, також діє система екологічної сертифікації та добровільної категоризації «Зелена садиба», яка розроблена всеукраїнською Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Схема сертифікації побудована на принципах зменшення шкідливого впливу туристичного об'єкта на екологію, підтримка народних традицій, місцевої економіки, розвиток екологічно-сприятливих видів розваг і відпочинку.

На підставі вивчення досвіду різних країн можна виділити напрямки та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні при удосконаленні законодавчого його регулювання. Так, подібно з досвідом Німеччини, Італії, Австрії, Польщі, Угорщини в Україні існує пільговий режим оподаткування тих садиб, що займаються сільським зеленим туризмом. З досвіду Франції — спільний розвиток сільської місцевості та туризму за фінансової підтримки приватного сектору, поділ району на зони відпочинку та зелені зони. Подібно Італії і Іспанії в Україні виникають сільські садиби біля монастирів, подібно Австрії — розвиток сільського зеленого туризму передбачає зайнятість гостей у зборі трав, приготуванні молокопродуктів, вигоні худоби тощо. В Україні, як і в більшості зарубіжних країн, розвиток сільського зеленого туризму спрямований на вивчення історії народу, його світогляду, народних знань, вірувань, обрядів, звичаїв і традицій, культури, побуту тощо. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні повинен вирішити питання, пов'язані з взаємодією органів державної влади та місцевого самоврядування з сільською громадою, соціально-економічними проблемами сучасного села, удосконаленням законодавчої бази, і таким чином покращити життя сільського населення.

Висновки. На сьогоднішній день розвиток сільського зеленого туризму корисний як для відпочиваючих, так і для господарів селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл, а також стимулює розвиток соціальної інфраструктури на селі.

Таким чином, на основі дослідження зарубіжного досвіду можна виокремити основні напрямки розвитку сільського зеленого туризму для України: розробка механізмів публічного регулювання сільського зеленого туризму, створення сприятливих умов у отримання податкових пільг та кредитів для власників

сільських садиб, рекламування послуг сільських господарств, поширення різноманітних видів сільського зеленого туризму тощо. Вивчення зарубіжного досвіду публічного регулювання розвитку сільського зеленого туризму дає можливість Україні створювати сучасні туристичні послуги на селі та забезпечити взаємодію органів влади, сільських громад та місцевого самоврядування, що сприятиме поліпшенню соціально – економічного розвитку сільських територій.

Література.

1. EuroGites. Європейська федерація сільського зеленого туризму. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.eurogites.org>
2. Железняк А. Порівняльна характеристика моделей розвитку сільського туризму в країнах східної Європи (на прикладі України, Республіки Білорусь, Польщі) / А. Железняк, С. Хоміч, М. Бекта [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Visnyk-Lvivskogo-Nats-agrar-univer/APK/2010_2/files/10chsubp.pdf
3. Кравцов С.С. Концепція державного регулювання сільського зеленого туризму: [Монографія] / М.М. Туріянська, С.С. Кравцов. – Донецьк: Донецький інституту туристичного бізнесу, 2014. – 194с.
4. Коберніченко Т.О. Сільський зелений туризм. Методичні рекомендації для господарів садиб / Коберніченко Т.О., Васильєв В.П., Горішевський П.А., Зінко Ю.В. - К.: Аграрна освіта, 2005. - 80 с.
5. Кудла Н.Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності: навч. посіб. / Н.Є.Кудла. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 152с.
6. Лужанська Т.Ю., Махлинець С.С., Тебляшкіна Л.І. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи: навчальний посібник / За редакцією д.г.н., професора Волошина І.М. – К.: Кондор, 2008. – 385с.
7. Оппельд Л.І., Гордіян А.О. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи / Л.І. Оппельд, А.О. Гордіян. // електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» - 2014. - № 1. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667>
8. Сільський зелений туризм. Білорусь [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/2015073165657/turizm/silskiy_turizm_inshih_yevropeyskih_krayinah
9. Сільський зелений туризм. Деякі країни європейського союзу ближнього зарубіжжя [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/2015073165652/turizm/silskiy_turizm_deyakh_krayinah_yevropeyskogo_soyuzu_blyzhnogo_zarubizhzhya
10. Сільський зелений туризм. Німеччина [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/2015073165653/turizm/nimechchina>
11. Сільський зелений туризм. Польща [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/2015073165655/turizm/polscha>
12. Сільський зелений туризм. Румунія [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/2015073165658/turizm/ugorschina>
13. Сільський зелений туризм. Словаччина [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/2015073165656/turizm/slovachchina>
14. Сільський зелений туризм. Угорщина [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/2015073165658/turizm/ugorschina>
15. Сільський зелений туризм. Франція [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pidruchniki.com/2015073165654/turizm/frantsiya>

References.

1. EuroGites. “European Federation of Rural Green Tourism”, [Online], available at: <http://www.eurogites.org> (Accessed 14 Jan 2021).
2. Zhelezniak, A. Khomich, S. and Bekta, M. “Comparative characteristics of models of rural tourism development in Eastern Europe (on the example of Ukraine, the Republic of Belarus, Poland)”, [Online], available at: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Visnyk-Lvivskogo-Nats-agrar-univer/APK/2010_2/files/10chsubp.pdf (Accessed 14 Jan 2021).
3. Kravtsov S.S. and Turiianska, M.M. (2014), *Kontseptsiiia derzhavnoho rehuliuvannia silskoho zelenoho turyzmu* [The concept of state regulation of rural green tourism], Donetskyyi instytutu turystychnoho biznesu, Donetsk, Ukraine, P. 194.
4. Kobernichenko, T.O. Vasylyiev, V.P. Horishevskiy, P.A. and Zinko, Yu.V. (2005), *Silskiy zeleniy turyzm. Metodychni rekomendatsii dlia hospodariv sadyb* [Rural green tourism. Methodical recommendations for owners of estates], Ahrarna osvita, Kyiv, Ukraine, P. 80.
5. Kudla, N.Ye.(2015), *Silskiy turyzm: osnovy pidpriemnytstva ta hostynnosti: navch. posib.* [Rural tourism: basics of entrepreneurship and hospitality: textbook], «Tsentr uchbovoi literatury», Kyiv, Ukraine, P. 152.
6. Luzhanska, T.Yu. Makhlynets, S.S. and Tebliashkina, L.I. (2008), *Silskiy turyzm: istoriia, sohodennia ta perspektyvy: navchalnyi posibnyk* [Rural tourism: history, present and prospects: textbook], Kondor, Kyiv, Ukraine, P. 385.

7. Oppeld, L.I. and Hordiian, A.O. (2014), "International experience green tourism in Ukraine: problems and prospects", *Efektivna ekonomika*, vol. 1, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667> (Accessed 14 Jan 2021).
8. "Rural green tourism. Belarus", available at: http://pidruchniki.com/2015073165657/turizm/silskiy_turizm_inshih_yevropeyskih_krayinah (Accessed 14 Jan 2021).
9. "Rural green tourism. Some countries of the European Union of the Near Abroad", available at: http://pidruchniki.com/2015073165652/turizm/silskiy_turizm_deyakh_krayinah_yevropeyskogo_soyuzu_blyznogo_zarubizhzhya (Accessed 14 Jan 2021).
10. "Rural green tourism. Germany", available at: <http://pidruchniki.com/2015073165653/turizm/nimechchina> (Accessed 14 Jan 2021).
11. "Rural green tourism. Poland", available at: <http://pidruchniki.com/2015073165655/turizm/polscha> (Accessed 14 Jan 2021).
12. "Rural green tourism. Romania", available at: <http://pidruchniki.com/2015073165658/turizm/ugorschina> (Accessed 14 Jan 2021).
13. "Rural green tourism. Slovakia", available at: <http://pidruchniki.com/2015073165656/turizm/slovachchina> (Accessed 14 Jan 2021).
14. "Rural green tourism. Hungary", available at: <http://pidruchniki.com/2015073165658/turizm/ugorschina> (Accessed 14 Jan 2021).
15. "Rural green tourism. France", available at: <http://pidruchniki.com/2015073165654/turizm/frantsiya> (Accessed 14 Jan 2021).

Стаття надійшла до редакції 12.02.2021 р.